

Управління регіональною системою освіти щодо психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу: досвід Варшави й Києва

Людмила Паращенко

*д.наук з держ. управ., професор,
професор кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: LudmilaPI@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-0613-2998*

В наслідок агресивної війни росії за оцінками міжнародних організацій понад 1,5 мільйона дітей в Україні мають ризик розвитку депресії, тривоги, посттравматичного стресового розладу та інших важких психічних розладів. Важливу роль у наданні психосоціальної підтримки може відіграти школа як другий за значимістю простір соціалізації дітей і підлітків після родини. Однак більшість учителів і представників адміністрації закладу освіти самі відчувають травмуючі наслідки війни та не мають достатніх знань, зокрема, щодо проявів травми, посттравматичного синдрому, ознак депресії та суїцидальної поведінки у дітей, а шкільні психологи не завжди володіють протоколами дій у кризових ситуаціях. Набуває актуальності цілеспрямована робота органів управління освітою та адміністрації закладів для запровадження комплексної психосоціальної підтримки всіх суб'єктів освітнього процесу в умовах військового стану.

Метою даної роботи є узагальнення міжнародного досвіду щодо надання психосоціальної підтримки та діяльності служби кризових інтервентів для системи освіти м. Києва.

Інформаційною базою дослідження слугують нормативні документи Департаменту освіти м. Варшава, звіти міжнародних організацій, праці вітчизняних науковців і практиків з цієї проблематики, зокрема таких як І. Іванюк, Л.Найдьонова, В. Панок В. Чернобровкін, та ін.

Методологія дослідження. Використано якісні та кількісні методи дослідження, в т.ч. порівняльний аналіз для вивчення досвіду управління системою освіти в м. Варшава.

Результати дослідження та висновок:

Комплексна психосоціальна підтримка учнів і вчителів під час війни - це системний підхід, спрямований на забезпечення фізичного та психологічного благополуччя усіх учасників освітнього процесу. Вона передбачає запровадження в закладах освіти різноманітних заходів, що спрямовані на підтримку емоційного стану, соціальної адаптації та здатності учнів до успішного навчання, а вчителів до продуктивної праці. Це ставить нові завдання як перед управлінням системою освіти загалом, так і перед менеджментом кожного закладу освіти, адже така підтримка потребує відповідних матеріальних і кадрових ресурсів. Основними кроками в управлінні наданням комплексної психосоціальної підтримки в закладах освіти під час війни можуть бути:

- Організація безпечного освітнього простору завдяки здійсненню заходів

для забезпечення фізичної і психологічної безпеки всіх учасників освітнього процесу в умовах війни (належні укриття, можливість дистанційного навчання і гнучких графіків роботи тощо).

- Надання фахової психологічної підтримки (шкільний психолог, вчителі, які пройшли відповідне підвищення кваліфікації, запрошені фахівці тощо). В закладі освіти має бути особлива увага до змісту заходів з розвитку професійної майстерності освітян, де чільне місце мають посісти вивчення форм і інструментів надання психосоціальної підтримки для учнів і вчителів, які можуть переживати стрес, тривогу, депресію або інші психологічні проблеми через воєнні події.

- Заходи з соціальної адаптації учасників освітнього процесу, зокрема особливої уваги потребують особи, які є переселенцями. У 2022/2023 навчальному році в закладах загальної середньої освіти м. Києва навчалось понад 10 000 дітей і працювало понад 1500 вчителів, які є внутрішньо переміщеними особами.

- Інформаційна й консультативна підтримка завдяки поширенню інформації про ресурси та послуги, які доступні для учасників освітнього процесу для отримання психологічної чи соціальної допомоги. Проведення просвітницьких заходів для підвищення рівня обізнаності, формування у закладах атмосфери взаємопідтримки та розуміння.

Для управління процесом надання психосоціальної підтримки Департамент освіти і науки Київської державної адміністрації започаткував проведення педагогічного експерименту регіонального рівня за темою дослідно-експериментальної роботи «Комплексна психосоціальна підтримка педагогів та підготовка кризових інтервентів для київських шкіл під час війни» на базі 20 закладів загальної середньої освіти м. Києва [1].

Ключовими завданням експерименту визначені наукове обґрунтування моделі комплексної психосоціальної підтримки педагогів для посилення стійкості й спроможності педагогічних працівників у роботі з травмованими дітьми та практична підготовка з шкільних психологів команди для здійснення кризових інтервенцій в закладах освіти столиці з використанням методик та інструментів підготовки кризових інтервентів у м. Варшава (Польща). Експеримент здійснюється за підтримки донорів Plan International in Ukraine, громадської організації «Слова допомагають», створеної Центром психічного здоров'я НаУКМА [2].

В рамках спільних дій Департаменту, донорів і за підтримки Департаменту освіти м. Варшава відбулося комплексне навчання педагогічних працівників щодо інструментів надання психосоціальної підтримки учасникам освітнього процесу. Навчання пройшли директор, шкільний психолог та 10 учителів кожного з 20 експериментальних закладів. Окреме навчання в Варшаві пройшла відібрана команда шкільних психологів у складі 13 осіб, які спроможні працювати як консультанти з кризового втручання та стануть основою для створення служби кризових інтервентів у м. Києві за зразком м. Варшави.

З 2009 року у Варшаві діє група кризового втручання, призначена розпорядженням міського голови, що надає допомогу в надзвичайних ситуаціях

за запитом та вирішує конфлікти в дитячих садках, закладах загальної середньої освіти та закладах позашкільної освіти міста.

До складу групи входять представники Департаменту освіти, які координують її діяльність, психологи та педагоги, які працюють у психолого-педагогічних консультаціях Варшави та виконують завдання консультантів з кризового втручання за окремою умовою.

Роль і завдання консультантів з кризового втручання – підтримати директора закладу освіти у вирішенні проблем і конфліктів, допомогти у створенні та реалізації плану дій, підсилити виховну роль вчителів, провести за роботу з людьми, які потрапили в кризу чи конфлікт. Вони надають спеціалізовану психологічну допомогу в кризових ситуаціях, наприклад, при спробах скоєння суїциду учнем, смерті дитини тощо. Кризовий інтервент підтримує заклад освіти як організацію, директора, учнів, вчителів і батьків, зміцнюючи здатність справлятися зі складними ситуаціями та визначаючи ефективні способи комунікації як всередині, так і за межами закладу [3].

З урахуванням досвіду Варшави та в ході експерименту розроблено та презентовано модель діяльності психолого-консультативної групи з кризового втручання в системі освіти м. Києва. Департамент освіти і науки м. Києва підготував проєкт рішення Київської міської ради «Про створення Психолого-консультативної групи з кризового реагування в системі освіти міста Києва» з пояснювальною запискою до такого проєкту [2].

Група шкільних психологів, що пройшли підготовку як кризові інтервенти, вже розпочала надання консультаційної підтримки закладам освіти за їх запитом.

Висновок. Комплексна психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу вимагає цілеспрямованих заходів на різних рівнях управління для створення безпечного освітнього простору, соціальної адаптації, інформаційної підтримки та відповідного підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Для органів управління освітою з метою забезпечення комплексної психосоціальної підтримки доцільно вивчати та адаптувати міжнародний досвід та створювати умови для експериментальної роботи й освітніх ініціатив в закладах освіти.

Ключові слова: психосоціальна підтримка, заклад загальної середньої освіти, управління закладами освіти, кризові інтервенти, експеримент.

Список використаних джерел

1. Наказ Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 17 липня 2023 року № 73 «Про організацію дослідно-експериментальної роботи та затвердження заявок та програм дослідно-експериментальної роботи в закладах загальної середньої освіти».
2. *Edukacja Warszawa (2023). Interwencji kryzysowi [Crisis interventions].* » / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://edukacja.um.warszawa.pl/-/interwencji-kryzysowi>.
3. Центр психічного здоров'я. Комплексна психосоціальна підтримка педагогів та підготовка кризових інтервентів для київських шкіл під час війни (2023) / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kmarehab.com/kompleksna-psykhosotsialna-pidtrymka-pedahohiv-ta-pidhotovka-kryzovykh-interventiv-dlia-kyivskykh-shkil-pid-chas-viyny-2023/>.